

VONNE VAN DER MEER

Winter in Gloster Huis

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

Het begon met de dood van mijn vader, drie jaar geleden. Vanaf die dag is mijn leven een verhaal geworden. Hij stierf in zijn slaap. Irma, een vrouw uit de buurt die zich sinds hij weduwnaar was om hem bekommerde, vond hem. Mijn broer en ik reden in één auto naar het ouderlijk huis, onze vrouwen zouden later komen met de kinderen. Samen gingen we de kamer binnen waar mijn vader in bed lag, op zijn rug, het dekbed hoog opgetrokken tussen zijn wasbleke vingers.

Of we stonden of zaten, praatten, zwegen? Alle beelden, geuren, herinneringen aan wat er in me omging, zijn uitgewist door wat er daarna gebeurde. Richard verliet de kamer als eerste, ik bleef alleen bij mijn vader achter. Toen ik weer beneden kwam zei Richard dat Irma ons iets wilde laten zien. Ze ging ons voor naar de zitkamer en stond stil bij een schilderij. Al vijfenveertig jaar hing het daar, een dubbelportret van Richard en mij, destijds tien en zeven. Olieverf, uitbundige kleuren;

twee jongens in identieke groen-rood gestreepte shirtjes tegen een okergele achtergrond. Ze haalde het schilderij van de muur, draaide zich om en wees op een brief die in de hoek van de lijst was gestoken. ‘Voor Richard en Arthur’, stond er in vaders handschrift, ‘Pas openen na mijn dood’.

Ik ging ervan uit dat de inhoud van de brief iets met het schilderij te maken had, informatie over de schilder bevatte of een suggestie hoe wij het portret allebei konden bezitten zonder het doormidden te zagen. Mijn vader wist dat wij erop aasden, de een niet minder dan de ander, en had zich vast afgevraagd hoe dat nou moest na zijn dood. Nadat ze het schilderij achterstevoren, met de brief naar ons toe, tegen een stoel had gezet zei Irma: ‘Zo, en dan laat ik jullie nu alleen.’

ARNHEM, 18 JANUARI 2024

Lieve zonen,

Op het moment dat ik dit schrijf weet ik niet hoelang ik nog zal leven. Dat ik het niet gewoon aan jullie vertel is omdat ik rust wil. Geen discussie over wat ik met mijn vondst moet, en al helemaal geen geharrewar over de opbrengst. Ik ben oud, ik heb niets meer nodig. Het geld is voor jullie, doe er iets goeds mee.

De ontdekking die ik een poos geleden gedaan heb, heeft me slapeloze nachten bezorgd. Daarom heb ik besloten er niet meer aan te denken, en er met niemand over te praten. Mijn vondst zal jullie leven op zijn kop zetten, maar ik heb er alle vertrouwen in dat jullie wel weten wat je te doen staat.

Richard, jij, reclameman in hart en nieren, bent zakelijker dan je broer: vind een ervaren taxateur, en laat je geen oor aannaaien. Arthur, behoed je broer als het geld op jullie rekeningen staat voor overhaaste

stappen. Ik vraag jullie met klem: zet je over je ergernissen heen en help elkaar. Nu loop ik op de zaken vooruit. Ik hoor jullie denken, geld, een erfenis? Wat zou een gepensioneerde leraar Duits, die geen rijke ouders of schoonouders had, zijn kinderen moeten nalaten? Het huis ja, wat meubels, veel boeken – zo was het ook, tot de dag dat ik dat liftje liet aanbrengen. Ik zal jullie geduld niet langer op de proef stellen. Ga naar de gang. Daar zien jullie de traplift, die niet van mij is maar gehuurd van de gemeente. Een paar dagen na mijn overlijden zal hij waarschijnlijk worden weggehaald.

Zorg dat je op dat moment in de buurt bent, want achter de rail bevindt zich een stukje gipsplaat dat een holte in de muur bedekt. Ik heb nooit een oneffenheid in het stucwerk opgemerkt tot dat liftje werd geplaatst. De monteur riep me bij zich, en wees met zijn boor naar een gat in de muur waar een kistje in stond: kijk nou eens, meneer... Ik had geen argwaan, ik was alleen maar heel nieuwsgierig. Ik dacht: vast een schat uit de tijd dat de jongens nog klein waren. (Weten jullie nog dat jullie op een dag een handje kiezelstenen goud hebben gespoten, en in een sjaal van mama in de tuin begraven?) Toen de monteur even weg was heb ik het kistje opengebroken, een paar minuten naar de inhoud staan staren, en het weer teruggezet. Precies wat ik dacht, een grap van mijn jongens, heb ik tegen de monteur gezegd.

Haal je geen rare dingen in je hoofd, zoals het kistje daar staat heb ik het gevonden, bij toeval. Ik heb geen dubbelleven geleid, nooit aan een roofoverval meege-

daan. Een van de vorige bewoners moet het daar verborgen hebben. Als ik mijn heup niet gebroken had, was dat liftje er niet gekomen, en lag er nu geen fortuin op jullie te wachten.

Aan het eind van de brief herhaalde mijn vader dat we met de opbrengst van zijn vondst, die nu van ons was, deel van de erfenis waar we recht op hadden, iets goeds zouden doen. Maar voor we bij het einde waren, zat Richard al op zijn knieën onder aan de trap en vroeg mij de gereedschapskist uit de kelder te halen. Een kwartier later trokken we met vereende krachten de rail van de muur, en in één moeite door het gipsplaatje. Ik strekte als eerste mijn hand uit naar het kistje, blies de kalk van het deksel, maar opende het pas toen Richard overeind gekomen was. We konden onze ogen niet geloven. Op de bodem lag een satijnen zakje met fonkelende stenen, tien, twaalf telde ik er in de gauwigheid. Vlug liepen we ermee naar het raam, in het licht waren sommige diamanten zachtroze met een zweem blauw, lila, mauve.

‘Nep,’ fluisterde Richard, nadat hij de grootste steen van alle kanten had bekeken. ‘Mooi geslepen, dat wel, leuk voor in de kerstboom.’ Had papa ons er maar meteen bij gehaald, dan hadden we hem uit de droom kunnen helpen. We deden de diamanten weer terug in het zakje, en grinnikten schaapachtig om onze naïeve vader. Tot ik me herinnerde dat er hier, voor mijn ouders dit huis begin jaren tachtig kochten, een weduwe had ge-woond wier zoon diamantair was.

EEN

Op een vrijdagmiddag zaten we bij de notaris en vertelde de executeur-testamentair ons hoeveel miljoen wij, de opbrengst van het te koop staande huis niet meegerekend, erfd. Ik dacht aanvankelijk dat wij het bedrag moesten delen, ik was niet anders gewend. In onze jeugd mochten wij eenmaal per week, alleen in het weekend, ieder één flesje frisdrank uit de ijskast pakken. Om het genot te verdubbelen deelden we op vrijdagavond Richards flesje en op zaterdag het mijne.

Richard had, vaders wens indachtig, een expert ingeschakeld en de verkoop van de diamanten op zich genomen. De getallen die hij zo nu en dan doorbelde van de veiling in Antwerpen deden me duizelen. Ik had kunnen weten wat me te wachten stond. Een foto van de stenen, de waarde erbij vermeld in euro's en dollars, had inmiddels op de openingssites gestaan van alle Nederlandse kranten, en zelfs van een paar buitenlandse. Soms was van het nieuwtje een langer bericht gemaakt, over de

Amsterdamse diamantair die de stenen in het huis van zijn moeder had verborgen. Hij was omgekomen bij een auto-ongeluk, zij overleefde hem nog jaren. Waarom had hij de stenen verstopt, en waarom bij haar? Wilde hij kunnen vluchten als er gevaar dreigde, om elders een nieuw bestaan op te bouwen? Allerlei speculaties deden de ronde, ook over de vindsters, twee Nederlandse mannen die anoniem wensten te blijven.

In ons land had de foto van de diamanten op dezelfde pagina gestaan als het bericht dat de Klaar met leven-wet was aangenomen, naast een reportage over de grote overstroming bij Basel, en een wazig kiekje van de twintigjarige prinses Amalia, betraapt in innige omhelzing met een onbekende jongeling in een baai bij het vakantieverblijf van de familie in het Zuid-Griekse Kranidi. Maar over het liefdesleven van de kroonprinses gaat dit verhaal niet, noch over de diamantair of over de inwoners van Basel wier statige huizen door het buiten haar oevers treden van de Rijn in het kolkende water stonden. Hoe belangwekkend ook, er is een ander verhaal dat verteld moet worden.

Pas aan het bureau van de notaris drong tot me door hoe rijk ik was. Hij legde uit dat er maar liefst twintig procent belasting betaald zou moeten worden. 'Nee!' riep Richard uit, of was ik het die in gedachten een kreet van afgrijzen slaakte? Merkwaardig, hoe snel we aan ons kapitaal gehecht waren. We keken elkaar aan, en beseften op hetzelfde moment dat er ook na onze afdracht aan de staat zoveel overbleef dat er geen huis of landgoed

in Europa te vinden zou zijn dat we niet konden kopen. En dan nog zou er genoeg geld over zijn om... tja, om wat? Een zware metalige zweetlucht drong mijn neusgaten binnen. Wat stink je, broer, dacht ik en ik wendde mijn hoofd af. Of alles nu duidelijk was, werd ons gevraagd. Min of meer, ik knikte bedeesd en merkte dat ik zelf zo stonk. Mijn overhemd plakte aan mijn rug, mijn handpalmen waren klam. Er moest van alles ondertekend worden en ik veegde mijn handen af aan mijn broek voor ik de vulpen van de notaris aanpakte.

Van het kantoor in het centrum van Arnhem reden we de stad uit, naar Heizicht, een tot hotel-restaurant verbouwde boerderij met vijf kamers aan de rand van de Veluwe. Tot aan de horizon uitzicht op heidevelden met hier en daar een plukje berken en een zandverstuiving. Ik had nooit gedacht dat ik er zonder schuifelende vader of moeder aan de arm nog eens zou terugkomen, zo geweldig was het eten er niet. Toch aarzelden we geen moment. Deze dag kon alleen daar eindigen, en als het laat werd bleven we net als vroeger overnachten.

Zwijgend dronken we een glas bier, en af en toe een slokje jenever. Richard beantwoordde zijn mails, ik kon alleen maar voor me uit staren. Het bezoek aan de notaris had me uitgeput, alsof ik een akker met vette klei had omgespit. Bij ons tweede rondje vroeg Richard: 'Heb jij enig idee wat je ermee gaat doen?'

'Mijn hypotheek aflossen.'

'En wat nog meer?'

‘Spaarrekeningen openen voor de jongens. Zodat ze straks rustig kunnen studeren.’

‘Verstandig. Doe ik ook voor mijn meisjes. Maar je wilt ze niet te veel verwennen dus wat nog meer?’

Mijn blik ging naar het raam, in de motregen had de hei de kleur van onze diamanten, alsof ze gespleten waren en in duizenden kleinere steentjes uiteengevallen. We hadden ze niet allemaal verkocht, maar elk een paar achtergehouden als aandenken.

Al weken geleden had Richard voorgesteld dat ik een plan zou maken, of tenminste een lijst met wensen en ideeën opstellen. Hij zou hetzelfde doen, en dan konden we het er samen over hebben. Met wie anders moesten we het bespreken? Zijn vrouw Clara kreeg het Spaans benauwd van een getal met meer dan vier nullen. De erfenis kon een obstakel worden in zijn vriendschappen, de plotselinge rijkdom een splijtzwam. Zo bedachtzaam als hij erover sprak, alsof hij de psychiater was en niet ik. Hij keek me nog steeds vragend aan. Hij beweerde altijd dat ik zo’n rijke fantasie had, ik wilde hem niet teleurstellen, maar mijn eerste wensen waren nogal huiselijk, huwelijks.

‘Eef wil een atelier laten bouwen in de achtertuin, en we gaan naar Venetië, deze winter nog.’

Op onze huwelijksreis, of liever de reis waarop ik haar ten huwelijk had gevraagd, hadden we met onze rugzakjes op de borst alsof we allebei hoogzwanger waren naar de barokke gevel van Hotel Danieli staan staren. Daar wil ik een keer met je wakker worden, had Eef gezegd, als

we tien of twintig jaar getrouwd zijn. Dat waren we inmiddels, ruimschoots, maar het was er nooit van gekomen.

‘En jij?’

Ook Richard wist wel een paar hotels waar hij eens een nachtje wilde doorbrengen, zei hij met een ontwijkend glimlachje waardoor ik twijfelde of Clara wel in dit plan voorkwam.

‘Stoppen met werken?’ vroeg ik.

‘Geen sprake van, maar wel iets anders misschien. Bijna dertig jaar in de reclame, het is mooi geweest.’

Ik keek hem onderzoekend aan, ik dacht dat hij al veel verder was. Goede doelen, vroeg hij nu aarzelend, zag ik daar iets in? Hij voelde er wel wat voor een bedrag aan het Stedelijk Museum te schenken, en aan het Kröller-Müller, ter nagedachtenis aan onze ouders die daar vroeger vaak even binnenliepen. Hij was me vóór, die laatste schenking had ik willen bedenken. Ter plekke bedacht ik een gulle gift, die mijn vader vast ook wel had kunnen behagen, aan Het Muziektheater of het Concertgebouworkest.

‘En, niet of,’ corrigeerde Richard. ‘Dat moeten we afleren, dat zuinige denken.’

De nazomerzon zette de hei in een gloed. Mijn vader had me nooit geleerd hoe een fortuin te beheren, wel waaraan je kon zien hoelang het nog duurt voor de zon ondergaat. Strek je hand uit, draai hem parallel aan de horizon, iedere vinger tussen de onderkant van de zon en de horizon staat voor ongeveer één kwartier. Hij wist

wat je een zoon moest vertellen om herinnerd te worden. Ik dacht aan zijn brief, en de wens dat wij iets goeds met het geld zouden doen, en hoopte dat ik op een ochtend wakker zou worden met een idee dat niemand anders had kunnen bedenken, of al bedacht had. ‘Iets avontuurlijks, iets visionairs...’ mompelde ik.

Richard knikte instemmend. Een visioen, het woord bleef een poosje in de ruimte hangen, als zo’n luchtballon met een mandje die in de verte aan komt drijven. Een herder liep achter zijn kudde naar de schaapskooi. Zijn zwart-wit gevlekte hond rende blaffend tussen man en kudde heen en weer. Richard herinnerde me eraan dat ik als kind tijdens de vakanties in Zwitserland ook herder wilde worden. Ik knikte verrast: dat hij dat nog wist. Nu mijn ouders er niet meer waren was hij de enige die zulke vroege herinneringen aan mij had.

De jongen die we iedere dag op weg naar onze geheime hut tegenkwamen, de herder die behendig als een gems de paden afdaalde terwijl hij in het voorbijgaan ‘Grüss Gott’ naar ons riep, had geen keuze. Hij was herder geworden omdat zijn vader het was, en diens vader. Wat was mijn bestemming nu ik meer geld bezat dan ik op kon maken? Aan een tafeltje bij de deur naar de keuken zat de eigenaar van Heizicht over een rekenmachientje gebogen met een stapel bonnetjes naast zich. Ik benijdde hem, om zijn ijver, zijn doelgerichtheid. Al zolang ik werkte legde ik jaarlijks iets opzij voor later, maar dat hamstergedrag kreeg nu met terugwerkende kracht iets lachwekkends.

‘Wilde jij niet een eigen praktijk beginnen?’ vroeg Richard na een poosje.

‘Ja.’

‘Nu kan het. Hou de eer aan jezelf. Neem ontslag voor je wegbezuinigd wordt.’

Hij leek oprecht blij dat een van ons tenminste een duidelijke wens had. Ik ontweek zijn blik; net als over rijkdom was het misschien opwindend geweest over meer vrijheid te fantaseren, maar nu ik de beslissing kon nemen deinsde ik terug. Ik nam nog een slok van mijn bier en stamelde wat over de reizen die ik zou gaan maken, Richard viel me bij, ja dat wilde hij ook, reizen, eindelijk... China, Tibet, IJsland. Nog beter was het als de reis een doel had, en dat we het door ons gebouwde weeshuis of schooltje in Afrika gingen bezoeken, er een poosje meewerkten zodat we ook werkelijk betrokken bleven bij onze goede doelen. Wat Richard dacht toen hij nippend aan zijn jenever voor zich uit staarde weet ik niet, maar ik zag mezelf op een boomstronk zitten, omringd door kinderen in fleurige bloesjes, Eef naast me met een zwarte baby op schoot. Op de achtergrond een ereboog versierd met bloemen: *Welcome Arthur and Eef Hofstede*.

Ik heb me wel eens afgevraagd hoe ons leven gelopen zou zijn als we de volgende ochtend meteen ieder ons weegs waren gegaan. Aan het ontbijt merkte ik dat ik ertegen opzag dadelijk afscheid te nemen en alleen naar huis te rijden. Ook Richard bleef maar dralen. We gedroegen ons als jongens die samen iets gejat hebben of in de fik gestoken.

In onze notariskleren maakten we een lange wandeling over de hei. Een dichte nevel hing over de paarse vlakke. We moeten een vreemde aanblik hebben geboden: twee bleke mannen in pak, die uit de mist opdoemden. De oudste klein en stevig, de jongere lang en mager. Ik liep te rillen. Tot diep in de nacht had ik wakker gelegen, want toen ik bedacht dat goud de veiligste belegging werd genoemd, probeerde ik me te herinneren hoe het sprookje over koning Midas ook alweer ging. Alles wat hij aanraakte veranderde in goud, zelfs zijn eten. Zo werd Midas even rijk als arm, zei mijn vader toen hij ons dit verhaal vertelde. Op de grens van waken en slapen werd ons huis één reusachtige kluis, toen ik een boek uit de kast haalde werd het een goudstaaf. Op meubels, kleden, voorwerpen, zelfs op Eefs schilderijen kwam een dun laagje goudstof te liggen dat aan mijn vingertoppen bleef kleven toen ik het eraf veegde. In mijn droom huilde ze. Ik schrok wakker met de gedachte dat de erfenis ongemerkt tussen ons in was komen te staan. Ik verdiende genoeg, en zij ook met haar tekenlessen en de verkoop van een schilderij af en toe. Als ze nu een doek verkocht zou ze nooit meer zo trots zijn als vroeger.

Richard pakte mijn elleboog en hield me staande. Een vrouw op een glanzend zwart paard reed ons stapvoets voorbij. Ik zag haar alleen van opzij, maar door de gespierde billen van het paard, de lome tred, nam ik aan dat de ruiters zelf ook een glanzende schoonheid was, en in een reflex zette ik de kraag van mijn jasje omhoog. Ik vermoedde dat Richard iets over haar ging zeggen en

keek hem welwillend aan, maar hij begon over vaders laatste jaren.

Volgens Richard had hij er allang schoon genoeg van. Van het leven, zonder werk, zonder mama. Hoe leger en zinlozer hij vaders leven afschilderde, des te gretiger zocht ik naar voorbeelden van wat dat leven nog de moeite waard had gemaakt. Hij had nog genoeg mensen om zich heen, heus, de avond voor hij stierf had hij nog geschaakt, op de computer, met die vriend in München. En hij had Irma. Die betaalde hij voor haar gezelschap, riep Richard. Irma, haar naam schalde over de hei. Wie niet beter wist zou denken dat we rivalen waren in de liefde.

Het gesprek ging nog even door toen we voor ons vertrek wat aten op Heizicht. Niemand naast je, niks meer omhanden, nergens meer naartoe behalve met de traplift – Richard moest er niet aan denken zo te eindigen. Ik wist waar hij heen wilde. Een voltooid leven, lijden aan het leven, de laatstewilpil – hij noemde het iedere keer anders, maar het kwam op hetzelfde neer. Het was zijn stokpaardje, al vanaf het moment dat mama ziek werd.

Niet dat ik nooit levensmoe ben, sinds mijn adolescentie ken ik periodes van neerslachtigheid. Ik heb wel eens ja-loers naar een hondendrol staan kijken, die tenminste een vorm had en warm was. Had ik in zulke tijden een verdwijnpil gehad, dan had ik hem misschien wel ingenomen, ik ken de verleiding. In die moeizame maanden is het alsof er een sluier over de wereld ligt. Te drama-

tisch, te grote woorden. De wereld heeft er niet veel mee te maken. Het gaas dat zo weinig licht doorlaat bedekt alleen mij, alsof ik een vrouw ben met een rouwvoile. Als ik dan een sprong vooruit in de tijd maak, en me voorstel dat ik niet langer het houvast van een werkdag heb, geen afspraken met patiënten, niet meer fietsen kan, naar een boekhandel lopen of naar een haringstal en dat ook Eef er niet meer is, dan wil ik wat Richard wil. Later, als hij groot is: dood maar liever niet voor de trein. Het verschil tussen hem en mij is, dat ik weet dat die dorheid ook weer overgaat. Op een dag zit ik voor het open raam en voel de wind op mijn gezicht, en ruik de seringen in de tuin of iets in de oven bij de burens, zoet of kruidig, en mijn zintuigen komen weer tot leven.

Ik schrok op uit mijn gedachten doordat Richard met zijn vlakke hand op tafel sloeg. De serveerster vatte het op als een teken en spoedde zich onze kant op. Of het gesmaakt had? 'Fantastisch,' juichte Richard. Hij keek me aan zonder me te zien, en krabbelde iets op de papieren placemat. Ik herkende die blik, zo keek hij ook als hij een geniale inval had voor een reclamecampagne.

'Nou, vertel op, broer.'

Ik kreeg een ontwijkend antwoord. Hij had een idee, maar het was nog te vroeg om erover te beginnen. Ik voelde me afgescheept, alsof ik weer dertien was en hij net zestien. Schor van opwinding had hij me gewekt om me te vertellen dat hij een meisje naar huis had gebracht, en voor het eerst gezoend. Meer wilde hij er niet over kwijt, en zo zou het later nog vaak gaan. Tegen beter we-

ten in wachtte ik af of hij nog iets zou zeggen, maar toen hij de placemat met aantekeningen in zijn binnenzak stak, haalde ik mijn portefeuille tevoorschijn. Richard maakte een wegwuivend gebaar en stond erop te betalen, voor het eten, de overnachting, voor alles, maar dat liet ik niet toe. Ik wilde niet dat die vermaledijde erfenis het vanzelfsprekend evenwicht verstoorde.